

Blauwborst, Rietzanger, Snor en Baardman profiteren indirect van MKZ

MKZ, wie kreeg er niet een sik van in 2001?

De boeren waren het meest de klos, maar ook voor de vogelaars was het een slechte tijd, alleen al door dat het voorjaar in veel regio's deels verloren ging.

Toch waren er ook lichtpuntjes, die bovendien enig licht werpen op de (on)wenselijkheid van rietmaaien...

In 2001 werden in de grote rietmoerasen langs het Zwarte Meer en Ketelmeer (Ov) broedvogels geïnventariseerd. De inventarisatie werd bij de start ernstig belemmerd door verbodsbepalingen in verband met de uitbraak van Mond- en Klauwzeer (MKZ), maar kon naderhand nog redelijk worden afgewerkt. Niet alleen broedvogeltellers, maar ook rietbeheerders werden gedwarsboomd. Onder normale omstandigheden wordt tot in vrijwel alle hoekjes het riet gemaaid, maar dit jaar waren er gebieden waar meer dan de helft van het riet niet gemaaid kon worden. Deze situatie veranderde tijdens het broedseizoen niet. In de loop van het seizoen werd pas echt goed duidelijk hoezeer sommige moerasvogelsoorten wisten te profiteren van het sterk vergrote biotoopaanbod.

Als onderdeel van het programma Biologische Monitoring Zoete Rijkswateren van het Rijksinstituut voor Zoetwaterbe-

heer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) worden door Sovon, soms met inzet van professionals, broedvogels geïnventariseerd in onder andere de uitgestrekte moerasgebieden in de Randmeren van het IJsselmeer bij Kampen. Het telwerk vindt om het jaar plaats volgens de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) en richt zich op een set bijzondere soorten. Normaal wordt in april met het veldwerk begonnen, maar in 2001 kon door MKZ pas begin mei worden gestart. Ter compensatie werden in de eerste helft van mei veel extra uren in het veld doorgebracht. Drie proefvlakken zijn geïnventariseerd: (a) Ketelmeer (100 ha), waar in 2001 ongeveer 10% van het riet gemaaid werd, (b) Ramsgeul (66 ha), voor 40% gemaaid, en tenslotte (c) Zwarte Meer (44 ha), waar zoals te doen gebruikelijk vrijwel alle riet, zo'n 90%, gemaaid werd. De uitkomsten van de inventarisatie in 2001 kunnen goed worden ver-

geleken met die uit 1999, toen alle gebieden nagenoeg geheel werden gemaaid. De situatie in het proefvlak Zwarte Meer kan voor deze gebieden als 'normaal' worden beschouwd.

De vergelijking tussen de aantallen in 1999 en 2001 spreekt boekdelen (tabel).

In het in beide jaren 'normaal' en dus nagenoeg volledig gemaaide proefvlak Zwarte Meer ontlopen de aantallen in 1999 en 2001 elkaar niet veel. Heel anders is het in de twee in 2001 gedeeltelijk niet-gemaaide proefvlakken. De aantallen van Blauwborst, Snor, Rietzanger en Baardman zijn hier in 2001 aanmerkelijk hoger dan in 1999. Ze scoren in 2001 ongeveer het dubbele of (veel) meer; in Ramsgeul is de Snor 4,5 keer talrijker dan in 1999 en de Baardman zelfs bijna 9 keer!

Het effect van het rietmaaien is bij de schaarsere soorten als Roerdomp, Bruine Kiekendief en Waterral gering of afwezig, en de verschillen met vorige jaren kunnen evengoed door andere factoren zijn ontstaan. Bij het Porseleinhoen lijkt zelfs sprake van een negatief effect, want in 1999 zijn de aantallen overal hoger. Het is echter opmerkelijk dat de relatieve afname van het Porseleinhoen het grootst is in het Zwarte Meer en het kleinst in het Ketelmeer. Ook bij sommige ganzen- en eendensoorten (niet in tabel) doet zich dit voor. Een verklaring hiervoor kan het ontbreken van veldbezoeken in april 2001 zijn. Voor vroeg in het voorjaar actieve soorten, zoals ganzen, eenden en het Porseleinhoen, kan het ontbreken van veldwerk in april van invloed zijn geweest. Mogelijk zijn de aantallen van deze soorten in 2001 hierdoor te laag. Er zijn echter meer verklarende factoren denkbaar, zoals een verschil in waterstand. En dan is er nog de vraag waar al die nieuwe broedparen in 2001 plotseling vandaan zijn gekomen?

Dit voorbeeld toont op verbluffende wijze aan hoe sterk en ook hoe snel sommige moerasvogels, waaronder enkele vertegenwoordigers van de Rode Lijst, weten in te springen op de plotselinge verandering in het aanbod aan overjarig rietland. Potenties te over in deze moerasen, en dat alleen al door simpelweg een ander maaibeheer!

Tabel 1. Vergelijking van het aantal territoria in 1999 en 2001 in drie gebieden met een in 2001 verschillend aandeel gemaaid riet.

	Ketelmeer		Ramsgeul		Zwarte Meer	
	90%	10%	90%	40%	90%	90%
	gemaaid 1999	gemaaid 2001	gemaaid 1999	gemaaid 2001	gemaaid 1999	gemaaid 2001
Roerdomp	1	1	1	1	—	—
Bruine Kiekendief	2	2	1	3	1	1
Waterral	3	3	1	0	6	3
Porseleinhoen	3	2	4	2	3	1
Blauwborst	14	26	14	22	20	12
Sprinkhaanzanger	5	5	3	5	2	1
Snor	7	18	4	18	16	14
Rietzanger	39	88	44	114	64	67
Grote Karekiet	10	10	6	7	2	1
Baardman	13	78	6	53	21	26
Buidelmees	4	6	2	3	4	3